

Proč bránili průjezdu?

Vzdělávací cíl: Žáci sestaví příběh vlakových zátarasů a najdou souvislost s přejezdy vlaků z ČSR do SRN v době studené války. Žáci dokáží nahlédnout obě strany mocenského konfliktu.

Klíčová slova: studená válka, železná opona, informační válka, masová média, mediální sdělení, multiperspektivní výklad události, příčina a následek

Kontextualizace pro učitele:

Dne 11. 9. 1951 neplánovaně přejel osobní vlak s celkem 107 cestujícími z Aše přes československou státní hranici do německého Selbu. Zhruba 77 osob se ze SRN vrátilo, 28 jich v emigraci zůstalo. Tato událost vzbudila pozornost nejen mezi zpravodajskými a bezpečnostními komunitami sovětského i západního bloku, ale též v masmédiích. Leták „Pravda o vlaku svobody“ byl shozen na území ČSR z balónu a byl vytvořen americkou armádní tajnou službou CIC (Counter Intelligence Corps) a nemá uvedeno autorství, text Ivana Skály „Gangsteři“ vydalo Rudé právo. Událost a její ohlas vedly k opatření na železničních přechodech, jež měla zamezit přejezdu do ciziny. Hranice byla na dráze opevněna buď vytrháním kolejí, instalací výkolejek či těžkých závor, většina mezinárodních přejezdů byla opatřena též kontrolní lávkou se světlometem.

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 PROHLÍŽENÍ FOTOGRAFIÍ (4 min.)

Žáci si prohlížejí dvojici fotografií, označují na nich klíčové prvky a vpisují komentáře.

Žáci si všímají kolejí a pohyblivého zátarasu.

2 POPIS ANALYZOVANÝCH FOTOGRAFIÍ (4 min.)

Žáci shrnují svůj dojem z dvojice analyzovaných fotografií.

Zátaras na kolejích.

3 PROHLÍŽENÍ FOTOGRAFIÍ (1 min.)

Žáci si pomocí lupy prohlížejí další tři fotografie.

Trojice fotografií ukazuje obdobné zařízení, tedy zátaras. První dvojice ukazuje současný stav zařízení, na třetí fotografii je kontrolní lávka, po zvětšení lze také nalézt zátaras.

4 INTERPRETACE - TVORBA KONTEXTU (5 min.)

Žáci interpretují funkci zařízení a zvažují způsob jeho využití na kolejích.

Jedná se o bezpečnostní prvek proti přejezdu vlaku do zahraničí. Tento zátaras byl později zrušen, jeho zbytky však jsou stále patrné.

5 PROHLÍŽENÍ NOVÉ FOTOGRAFIE - ROZŠIŘOVÁNÍ KONTEXTU (1 min.)

Žáci se seznamují s dobovou fotografií a čtou její obsáhlý popis.

Žáci si prohlížejí výjev zaparkovaného vlaku a dvou skupin lidí. Popisek doplňuje dataci, lokaci lokomotivy, místo, ze kterého vyjela, a naznačen je i další osud vlaku.

6 VYTVÁŘENÍ HYPOTÉZY (5 min.)

Žáci kombinují dosavadní poznatky o zátarasu s informací o přejezdu vlaku.

Žáci by si měli spojit následek (zátaras) s příčinou: přejezd vlaku z východního bloku (ČSR) na Západ (SRN).

7 AKTIVNÍ ČTENÍ ÚRYVKU TEXTU PRAVDA O VLAKU SVOBODY (5 min.)

Pomocí lupy žáci prohlížejí celou faksimile letáku americké zpravodajské služby. Vyznačují klíčové pasáže v přepisu.

Žáci by pozorným čtením měli dospět k základním obrysům ústředního příběhu. Měli by si také všimnout citově zabarvených klíčových termínů (svobodný svět, smyšlenka, vlastenečtí, útlak, teroristé) a snahy vyprávět příběh jako součást vnitřního prnutí v komunistickém Československu. Pro rámeček čtení je důležité též médium textu, které je stručně popsáno v popisce.

8 AKTIVNÍ ČTENÍ ÚRYVKU TEXTU GANGSTEŘI (5 min.)

Žáci vyznačují klíčové pasáže článku z Rudého práva.

Přejezd vlaku je pojmenován jako „teroristický“, „gangsterský kousek“ vyvolaný touhou po řešení krize kapitalistických zemí. Ty mají směřovat k lidové vzpouře proti útlaku ze strany „imperialistických vydědichů“ navazujících na nacismus a inspiraci mají nalézt v komunistickém Československu.

9 SYNTÉZA OBOU UKÁZEK (7 min.)

Žáci odpovídají na otázku: **?** Co jste se dozvěděli o vlaku svobody?“

Žáci si musí poradit s tím, nakolik přeberou normativní soudy jednoho či druhého textu. Nejlépe pokud pro své převyprávění zvolí vlastní pojmy.

10 SEŘAZENÍ FOTOGAFIÍ (1 min.)

Žáci chronologicky seřazují již analyzované fotografie.

Účelem tohoto kroku je usazení povědomí o příčině a následku. Úkolem je identifikovat přejezd vlaku jako příčinu zátarasu. Barevná fotografie současné podoby dodává časový rozměr a uzavírá příběh do studené války.

11 SHRNUTÍ CELÉHO PŘÍBĚHU (7 min.)

Žáci píšou shrnutí celého příběhu.